

زيتون، محمد محمد. *القيروان و دورها في الحضارة الاسلامية*. القاهرة: دار المنار، ١٩٨٨، ٥٧٥ ص.

Zaytun, Muhammad Muhammad. *Al-Qayrawan wa-Dawruha fi al-Hadarah al-Islamiyyah*.

Cairo: Dar al-Manar, 1988, 575 s.

ÖZET

Kayravan ve İslam Medeniyetindeki Rolü

القيروان و دورها في الحضارة الاسلامية

Bu kitap İslam'ın ve gelişmekte olan İslam medeniyetinin yayılmasını derinden etkilemiş ve zaman içerisinde Kuzey Afrika'daki önemli İslam düşünce merkezlerinden biri hâline gelmiş antik bir metropol olarak Kayravan şehrini ve İslam medeniyetinde oynadığı rolü ele almaktadır.

Kitap, Kayravan'daki entelektüel yaşama ışık tutmakta ve şehrin kuruluşundan itibaren çeşitli dönemlerde kaydettiği gelişmeleri takip etmektedir. Çalışma, Afrika'nın Müslümanlarca fethinden başlamakta ve şehrin kuruluşunu çevreleyen durumların yanı sıra şehrin yol açtığı mimari faydaları ve medeniyet ile ilgili projeleri sıralamaktadır.

Eser, daha sonra, şehrin Valiler (al-Wulaat) Çağı ve sonrasında hüküm süren Ağlebiler ve Fatımiler zamanındaki politik durumu ile ekonomik ve sosyal yaşamının çerçevesini çizmeye ve bir araya gelen söz konusu etmenlerin Kayravan'daki entelektüel yaşamın ortaya çıkışına ne şekilde yol açtığını açıklamaya girişmektedir. Açıktır ki, yazar, bahsi geçen dört medenî

faktörün Kayravan'da zirve yapan entelektüel yaşamı besleme ameliyesine nasıl yardımcı olduğunu ortaya koyabilmek bakımından ilk dört bölümde şehrin mimari, politik, ekonomik ve sosyal yönden net bir resmini çizmeye niyetlenmiştir.

Yazar, kalan bölümleri Kayravan'daki entelektüel yaşamın gerçekliklerini araştırmaya ayırmıştır. Bu bölümler aynı zamanda, entelektüel ve medenî düşüncenin zenginleşmesine en fazla katkıda bulunmuş en önde gelen düşünürleri tartışmaktadır. Sonrasında, eser, şehrin oynadığı entelektüel rolü ve bunun diğer İslam düşünce merkezlerine nasıl yayıldığını açıklamaktadır. Kitap aynı zamanda şehrin ne ölçüde etkilendiğini, onun söz konusu merkezler üzerindeki etkisini ve bu entelektüel değiş tokuşların Kayravan'daki entelektüel düşüncede ortaya çıkan belirli niteliklerin doğuşuna nasıl yol açtığını açıklamaktadır.

Kitap – içerdiği entelektüel hareketler ile oynadığı kültürel rolün ciddi bir tasvirini sunmaya çalışan bu kitap gibi – bilimsel çalışmalara ancak nadiren konu edilmiş bir şehir olan Kayravan'ın net bir tanıtımını yapmaya çalışmaktadır. Siyaset tarihi kitapları ile söz konusu dönemde yaşamış âlimlerin biyografilerine dayalı olarak gerçekleştirilecek bu tür incelemelerin zorluğuna rağmen konunun çeşitli boyutlarını ortaya koymak ve gerekli kaynakları tespit etmek üzere yazarın sarf ettiği büyük çabaları takdir etmek gerekir. Bazı fikirlerin ve kitapta zikredilen hadiselerin gereksiz yere tekrar edilmesinin anlamsızlığı da işaret etmeye değer bir husustur; zira söz konusu tekrarlar ilave bir takım ayrıntılar sunmadığı gibi araştırmayı analitik bakımdan zenginleştiriyor da değildir.

Buna karşın, yazar, araştırdığı konuyu organize, sistemli, kronolojik ve tarafsız bir şekilde ele almış olup Kayravan'daki tarih, İslami düşünce ve entelektüel yaşam konularına ilgi duyan okuyucular için güzel ve net bir malzeme sunmaktadır.

Shirin Khidr

Çeviren Fatih Taştan